Кошт паштовай перасылкі аплачана агулам.

Цана асобнага нумару 250.000 м.

Голас Беларуса

Адрэс рэдакцыі і адміністрацыі: Вільня, Віленская вул. 12, п. 6. (Wileńska 12 m. 6).
Рэдакцыя адчынена ад 12 да 2 г. штодня апрача сьвяточных дзён. Адміністрацыя ад 9 да 3 г.

Выходзіць два разы у тыдзень.
Падпіска на адзін месяц з дастаўкай да хаты 3.000000 м.
Для заграніцы удвая даражэй.

Няпрынятыя у друк рукапісы назад не вяртаюцца.
Аплата надрукованага залежыць ад Рэдакцыі.
Цана абвестак: перад тэкстам 400.000 мк., сярод тэксту 300.000 м. і на 4 стр.250.000 м., за радок пэтыту у 1 шп.

№ 5. Вільня, Пятніца, 29-га лютага 1924 г. Год I.

Генаральная баталія.

„Дэмакратызм" сучаснае Польшчы, як дагэтуль, абмяжовываецца адно толькі тым, што—раз на пяць гадоў—кожын грамадзянін мае права падаць свой голас на выбарах соймавых паслоў і сэнатараў.

Запраўды, апрача ўчасьця ў выбарах, народ абсалютна адсунены ад кіраваньня сваімі штодзеннымі справамі, якія вырашаюць *за яго* і часта *супроць ягонае волі* дзяржаўныя ўрадоўцы (чыноўнікі).

Яшчэ на этнаграфічна польскай тэрыторыі істнуе прынамся хоць цень самаупраўленьня, як спадчына, пакінутая панаваўшымі раней над Польшчай дзяржавамі: Аўстрыяй, Нямеччынай і Расеяй. Але на беларускай тэрыторыі, дый наагул на такзваных „Усходніх Крэсах", старыя маскоўскія самаўрады захаваліся толькі па вялікшых мястох. На вёсцы-ж польская ўлада фактычна скасавала старую воласьць, якая *выбірала* свой кіраўнічы орган—„валаснoе праўленьне", і замяніла воласьць „гмінай", у якой прынцып выбарнасьці на практыцы падменены прынцыпам *назначэньня* „гмінных радаў" панамі старостамі.

Як бачым, аб „дэмакратызме" таго ладу, які Польшча ў нас завяла, гаварыць ня прыходзіцца. Але бяда ў тым, што чыноўніцка-паліцэйскае панаваньне ня толькі не зьмяшчаецца ў тых аснаўных законах гаспадарства, якія называюцца яго канстытуцыяй, а, наадварот, пярэчыць ім. Дзеля гэтага і трэба было знайсьці нейкі „прызваіты" выхад з палажэньня і ўвясьці ў закон тое, што дагэтуль праводзілася ў жыцьцё выключна на аснове загадаў адміністрацыі. Трэба было стварыць такія законы аб грамадзкім самаупраўленьні, якія і надалей пазбаўлялі-бы грамадзянства, народ усялякае магчымасьці самым кіраваць сваім штодзенным жыцьцём, ды абярнулі-бы гміннае і павятовае самаўпраўленьне — паводле выражэньня аднае польскае газэты — у „фальварак пана старосты".

Гэту задачу ўзяў на сябе ўрад п. Вітаса (хіена-пястоўскі), і сябра гэнага ўраду, п. Кернік, апрацаваў праекты законаў аб самаўрадах, пададзеныя Сойму наступнікам п. Вітаса, прэм'ерам Грабскім.

У абшырнай стацьці, якую мы пачалі друкаваць у папярэднім нумары і даем і ў сёняшнім, гэтыя кернікаўскія заканапраекты разгледжаны даволі поўна і ўсебакова. Для кожнага, хто ў іх глыбей унікне, будзе зусім ясна, што яны ламаюць самыя асновы польскае канстытуцыі і зьяўляюцца запраўды „законамі проці самаупраўленьня", заховываючы—асабліва на „Крэсах" — надалей палажэньне, створанае „административным усмотрением", як выражаліся некалі ў Расеі.

Ад таго, ці кернікаўскія праекты атрымаюць у Сойме сілу законаў, ці не, будзе залежаць усё далейшае жыцьцё насяленьня Польшчы. Будзе залежаць перад усім развязка пытаньня, ці і надалей „дэмакратызм" польскага дзяржаўнага ладу мае выяўляцца адно толькі ў праве ўчасьця ўсіх грамадзян у выбарах соймавых паслоў і сэнатараў, ці народ атрымае ўрэшце магчымасьць запраўды ўзяць свае справы ў свае рукі.

Вось чаму ў найбліжэйшыя месяцы ў Сойме (а перад тым у соймавай адміністрацыйнай камісіі) адбудзецца *генаральная баталія* паміж польскімі партыямі „лявіцы" і „правіцы" на грунце кернікаўскага „самаупраўленьня". Але ў гэтай барацьбе проці фальшаваньня ідэі самаўрадаў павінны прыняць чыннае ўчасьце і беларускія паслы: паскольку ад прыняцьця ці няпрыняцьця „законаў проці самаупраўленьня" будзе залежаць моц і сіла Польскае дзяржавы наагул, што цікавіць перадусім самых палякоў, — пастольку для нас у гэтым пытаньні на першым месцы стаіць *справа нашага нацыянальнага быту*. Заканапраекты, ўводзячы „плюральнае" права голасу для „упрывіляваных" элемэнтаў, імкнуцца паставіць польскае панства ў Заходняй Беларусі ў тое самае палажэньне, якое яно займала да скасаваньня прыгону, а *беларускае сялянства пазбаўляюць усялякае магчымасьці ўплываць на грамадзкія справы і абарачваюць у панскіх прыганятых*.... І гэткі новы прыгон суліць нашаму народу няўхільную нацыянальную сьмерць.

Справа гэтая—такая ясная, што на апошнім пленарным сходзе Беларускага Нацыянальнага Камітэту ў Вільні ў мінулую суботу, пасьля зусім кароткага дакладу пасла Ярэміча, была *ўсімі галасамі* прысутных прынята *рэзалюцыя пратэсту проці замаху на самаупраўленьне*, прычым было высказана пажаданьне, каб Беларускі Пасольскі Клюб, як можна лепш, асьведамляў-бы нашы народныя масы аб істоце ўнесеных у Сойм заканапраектаў, якія з нязвычайнай ачывістасьцяй паказуюць усяму сьвету праўдзівае аблічча сучасных „паноў палажэньня" ў Польшчы.

І—дадаю ад сябе — паказуюць запраўдную цану завярэньняў лідэраў польскае правіцы, што, убіваючы нож у сьпіну нашаму народу, вустамі пасла Строньскага колькі дзён таму назад аблыжна заяўляла: „з боку польскага грамадзянства няма ані няпрыхільнасьці, ані тым менш ненавісьці да беларусаў і украінцаў"....

Калі-ж ў „генаральнай баталіі" на грунце самаўрадаў перамога акажацца на старане чорнае рэакцыі, калі Сойм зьдзейсьніць мяркаваньні польскіх абшарнікаў і ўсялякага сорту „наездных" прадстаўнікоў „панючае нацыі" на нашай Зямлі,—тады беларусы, сьвядомыя сьмяротнага прыгавору сабе, павінны будуць зрабіць з утварыўшагася палажэньня *адпаведныя вывады* і грунтоўна *перагледзець усю сваю дасюляшнюю тактыку*.

Рэзалюцыя Беларускага Нацыянальнага Камітэту.

Беларускі Нацыянальны Камітэт у Вільні, які зьяўляецца рэпрэзэнтацыйным органам беларускага грамадзянства, зарганізаванага ў гэткіх таварыствах і ўстановах: Беларускім Навуковым Таварыстве, Беларускім Выдавецкім Таварыстве, Таварыстве Беларускай Школы, Камітэце Помачы пацярпеўшым ад вайны, Беларускім Грамадзянскім Сабраньні, Беларускім Студэнтскім Саюзе, Бацькаўскім Камітэце Віленскай Беларускай Гімназіі, а такжа ў беларускіх палітычных партыях, дзеючых на абшарах Польскае Рэспублікі,— выслухаўшы на засяданьні сваім 23 лютага 1924 году даклад аб выступленьнях перад францускім урадам у Парыжу палкоўніка Е. Ладнова, каторы—згодна з яго ўласнай заявай („Rzeczpospolita" № 35—1924 г.) — у сваіх мэморыялах ад імя „Беларускага Камітэту ў Польшчы" гаворыць аб зусім „паправных" адносінах Польшчы да беларускага насяленьня яе і аб быццам-то поўным здаваленьні гэтага насяленьня створаным тут палажэньнем,—сьцьвярджае:

1. што п. Ладнов ня толькі не зьяўляецца прадстаўніком беларускага насяленьня Польшчы, але нават з гэтым насяленьнем нічым ня зьвязаны, паходзячы з тэрыторыі, што да Польшчы не належыць (з м. Дзьвінску);

2. што п. Ладнов у бытнасьць сваю ў Польшчы быў сябрам „Беларускага Камітэту ў Варшаве", арганізацыі чыста лёкальнай, закладзенай у свой час выключна дзеля дапамогі беларускім эмігрантам з Усходняе Беларусі ў Варшаве і фактычна даўно ўжо стаўшайся чыстай фікцыяй з прычыны адсутнасьці сяброў;

3. што ўстанова пад назовам „Беларускі Камітэт у Польшчы", ад якое выступае п. Ладнов, ніколі не істнавала і ня істнуе, а функцыі цэнтральнага органу беларускага грамадзянства ў Польшчы фактычна выпаўняе Беларускі Нацыянальны Камітэт у Вільні; да якога п. Ладнов не належыць;

4. што заявам п. Ладнова аб „паправнасьці" адносін польскае ўлады да беларусаў і аб „здаваленьні" апошніх пярэчаць чысьленыя соймавыя інтэрпэляцыі і пратэсты проці сыстэматычных гвалтаў польскае адміністрацыі над беларускім насяленьнем, пададаныя ня толькі беларускімі пасламі, але і пасламі палякамі з беларускіх акругоў, а таксама няліченыя факты нацыянальнага ўціску, друкаваныя як беларускай, так і польскай прэсай і нікім ніколі не дэмэнтаваныя;

5. што, урэшце, сыстэматычная палітыка гвалтаў над беларусамі, якая адкрыта імкнецца да фізычнага зьнішчэньня беларускае нацыі ў Польшчы і напамінае сабой найгоршыя часы чорнае рэакцыі ў Расеі, ці практыкі гакатыстаў у Нямеччыне, даводзіць да роспачы беларускія народныя масы, каторыя, як аб гэтым сьведчыць цэлы рад палітычных працэсаў, усё часьцей і часьцей губляюць раўнавагу.

Беларускі Нацыянальны Камітэт у Вільні пратэстуе проці самазванства п. Ладнова, які даўно ўжо ўтраціў усялякую сувязь з беларускім грамадзянствам, а такжа і ўсялякае права прамаўляць, як ад імя ўсяго гэтага грамадзянства ў цэласьці, так і ад якое-колечы групы яго, бо ні на якую групу не спіраецца, ды толькі надужывае колішняе даверые, карыстаючыся тытуламі, якіх даўно пазбаўлены.

Беларускі Нацыянальны Камітэт у Вільні горача пратэстуе такжа і проці палітыкі францускага ўраду, які прыймае за прадстаўніка беларускага народу самазванца, ня слухаючы голасу законна выбранага ўсім беларускім насяленьнем Польшчы беларускага парляманцкага прадстаўніцтва ў асобах 11 паслоў Сойму і 3 сэнатараў, ды сьвядома тэндэнцыйныя і супярэчныя з праўдай заявы п. Ладнова трактуе, як запраўдны голас беларусаў, як-быццам пакрываючы гэтым сваім

становішчам ламаньне польскаю ўладаю вэрсальскага і рыжскага трактатаў і аснаўных пунктаў польскае канстытуцыі ў адносінах да нацыянальных меншасьцяў і гэтак правакуючы Польшчу да далейшага ўцісканьня сваіх грамадзян беларускае нацыянальнасьці.

Ці толькі—спадчына „кернічызны“.

(Заканапраект аб мясцовым „самаўрадзе“).

(Гл. „Голас Беларуса“ № 4).

Але пабачым далей, як-жа адбываюцца выбары, паводле гэтай „пяціхвосткі“... без аднаго галоўнага хваста... Пры гэтым перавашна займемся гмінным самаўрадам, бо — ў ім галоўны інтарэс нашага сялянства.

Выбары праводзіць Гмінная Выбарная Камісія.—З каго-ж яна складаецца?

Старшыню і двух яе сяброў назначае т. зв. Выдзял Повятовы, які, як пабачым далей, складзены так, што рашучую, можна сказаць выключную ролю йграе сам п. Староста Павятовы. Двух другіх сяброў з пяцёх выбірае гміна.

З гэтага ўжо відаць, што п. Староста заўсёды мае большасьць у Камісіі і можа рабіць з ёй усё, што толькі хоча... Апроч таго, Выдз. Пов., гэта значыць п. Староста, можа дэлегаваць у Камісію „свайго прадстаўніка“, які „пільнуе, каб усё ў камісіі рабілася „правідлова“, як кажа Стараста...

Але і гэтага мала: Гмінная Рада можа быць распушчана тым самым Старостай, і тады і гэных двух выбарных сяброў Камісіі назначае „тымчасовы ўрад“ гміны, назначаны ізноў тым самым Старостай...

І вось, мы бачым, што ўжо ад самага пачатку стварэньня выбарных установаў „самаўрадаў“—заместа запраўды выбранай Камісіі, заместа запраўднага кантролю грамадзянства ў апошняй у асобах усіх пяцёх сяброў Камісіі сядзіць, так сказаць, той самы паўсюльістнуючы п. Староста...

І апрача таго—за ўсімі гэтымі 5 „старостамі“ ў Камісіі наглядае яшчэ шосты п. Староста, — у асобе „дэлегата“ ад „Выдзялу Павятовага“...

Кожнаму ясна, што м о ж а рабіцца ў гэткай „калегіі“ з 6 асобаў, якіх п. Староста можа вельмі лёгка прывясьці да пажаданай „едномысьльнасьці“...

Гэткі склад Камісіі, якая вельмі лёгка можа быць зусім пазбаўлена грамадзкага кантролю, мае тым больш небясьпекі, што арт. 24 Ордынацыі прадуглежывае магчымасьць „падзелу мандатаў (мейсц у Радзе Гміннай) без галасаваньня“...—гэта—„ў выпадку прызнаньня важным аднаго толькі кандыдацкага сьпіску“. Хто-ж „прызнае“ важнасьць ці няважнасьць сьпіскаў?— Ды вось гэтая самая Камісія з 5 „старостаў“ і шостага старостaвага „вуха“ і „вока“...

Значыцца, зусім ня можа лічыцца выключаным выпадак, калі даволі будзе п. Старосьце загадаць „сваім людзям“ у гміне ўлажыць „добры“, „правамысльны“ сьпісак кандыдатаў у Гм. Раду, а 6 „старостам“ у Камісіі—прызнаць усе іншыя, апроч яго, няважнымі...—дык ніякага галасаваньня нават і ня трэба: падзел мандатаў будзе зроблены бяз выбараў...

Грамадзяне-выбаршчыкі, якія ня згодзяцца з гэтым „падзелам“, могуць сабе „галасаваць“ нават на ўвесь голас дзе нябудзь у іншым месцы....

А калі да таго дадаць, што, паводле арт. 4 „Уставы аб вясковай гміне“, сябрамі гміны, а значыць і выбаршчыкамі, зьяўляюцца (зрэшта зусім слушна — у кожным нармальным гаспадарстве) толькі „obywatele“ Рэчыпаспалітай, якіх, як мы ведаем, родзіць, хрысьціць і хавае ў „сваім“ павеце той самы ўсемагутный п. Староста, дык роля гэтага запраўднага павятовага „бога“ на Крэсах у-ва ўсіх установах „самаўраду“, а перадусім у стварэньні „рэпрэзэнтацыі гміны“—яе Рады—стаче для нас ужо зусім яснай....

Але-ж гэта—яшчэ далёка ня ўсё.—

Паглядзім, як творыцца другая галоўная ўстанова ў гміне — яе Ўправа (Zarząd). І тут ізноў—дзеля „выбараў“ галавы Управы—войта—і яе сяброў — той самы ўседзяржыцель—Староста пасылае свайго „дэлегата“, які склікае Раду і старшынствуе ў ёй (арт. 57).

Выбарамі Управы кіруе камісія з 3 сяброў: „дэлегата“ Старосты і 2 іншых, якія назначаюцца гэтым самым „дэлегатам“ Старосты.—Ізноў, як і ў камісіі па выбарам у Раду, усей выбарнай справай „самаўраду“ кіруюць... тры „старосты“...

Але *недаверые да самаўраду*, да народу ў польскага ўраду йдзе так далёка, што нават дапраўды выбраных самім п. Старостай войта і лаўнікаў (сяброў Управы) Выдзял Павятовы, гэта значыць — той самы п. Староста можа, калі захоча, „уневажніць“, — выбары скасаваць і загадаць новыя (арт. 73 Ордынацыі Выборч.).

Трэба дадаць, што войт нават у чыста беларускіх гмінах павінен „валадаць польскай мовай у слове і пісьме“... Але—як „валадаць“, гэта таксама рашыць яго „эгзамінатар“ п. Староста...

Вельмі цікава, што, зводзячы літэральна да нуля ўсю самастойнасьць і самадзейнасьць мясцовага грамадзянства, заканапраект вельмі сурова карае „выбраных панам Старостай“ сяброў Рады за „нядбальства“; адсутнасьць „выбранага“ сябра Рады нават на адным толькі першым па выбарах паседжаньні Управы, „бяз важных прычынаў“, выклікае адразу ўтрату мандату... А „важнасьць“ ці „няважнасьць“ гэтай прычыны сьцьвярджае ізноў той самы п. Староста — у тым ці іншым сваім гмінным уцаленьні...

Ня можа быць выбраны сябрам Гміннай Рады паміж іншымі напр. той ці іншы карысны і суменны „платны працаўнік“ Управы (арт. 22) — няма ведама чаму... Але зусім добра можа быць выбраны, нават на войта, той ці іншы агент мясцовай паліцыі.

Праўда, — у гэтым выпадку пан паліцыянт павінен, зразумела, пакінуць службу (прынамсі адкрытую) ў паліцыі... Але зрачыся паліцэйскай службы ён павінен толькі тады, калі ён ужо выбраны і выбар прымае... Выбірацца-ж ён будзе ўсё-ж яшчэ ў „годнасьці“ пана паліцыянта...

І вось — у часе ўсей выбарнай акцыі зусім яшчэ ня будзе ведама, ці, напр. пан „пшодовнік постэрунку“, ці звычайны постэрунковы прыме выбарную пасаду па самаўраду,—ці адмовіцца ад паліцыі ці не... Дык ведама-ж, што гэткую высокую асобу, калі толькі яна, можа нават з вышэйшага даручэньня — з загаду самога п. Старосты, паставіць сваю кандыдатуру ў войты ці лаўнікі,—абавязкова трэба будзе выбраць,—куды толькі яна ні захоча!.. Бо калі яна—хай Бог крые!—будзе на выбарах правалена, дык ужо-ж пэўна што не адмовіцца ад паліцэйскага паста, але астанецца надалей у той самай гміне... І тады сябры гміны добра зразумеюць тую абмылку, што зроблена імі на выбарах...

І вось—каб гэтай абмылкі на выбарах ніколі ня было,—каб пан пшодовнік ці пан постэрунковы былі заўсёды выбраны напэўна, дзеля гэтага, як быццам спэцыяльна і „створаны арт. 35, які кажа, што, хаця „ўсе выбары наагул („з засады“... якую добра ведаюць паны польскія міністры!!!) адбываюцца тайным галасаваньнем“, але „ў выпадках прадбачымай аднамыснасьці („przewidywanej jednomyślności“)—вось-вось — акурат пры балатыроўцы паноў паліцыянтаў!.. дазволена („dozwolono“!..), па прапазыцыі старшыні, (гэта значыць—„дэлегата“ п. Старосты), выбары рабіць і адкрыта—праз падняцьце рук“ (арт. 35 „Уставы“)...

Зразумела—гэтак — шмат прасьцей: „прадбачучы аднамыснасьць“, дэлегат п. Старосты толькі запрапануе тым, хто *проці пана „пшодовніка“*, падняць як можна відней рукі...

І гэткія „заканапраекты“ пішуцца ў міністэрствах „Дэмакратычнае Рэспублікі“, якая лічыць сябе „прадмурам цывілізацыі на Ўсходзе“... і акцэптуюцца, як нешта паважнае, яе „народным прадстаўніцтвам“...

І ці-ж можна дапусьціць, каб у Варшаве ня ведалі, таго, што нідзе, на ўсім сьвеце, можа цяпер нават ужо й пасярод дзікароў сярэдняй Афрыкі, агент паліцыі, пакуль ён перад тым ня зрокся свайго паста, ня можа канкураваць на выбарах, да таго йшчэ адкрытых... Але ў „Польскай Беларусі“ дык ня толькі гэта ўсё можа, але і павінна быць бо інакш... ня ўтрымаеш „польскасьці“ на Крэсах!..

Паседжаньні Гміннай Рады, паводле Ўствы, адкрытыя публічныя. Гэтак — „з засады“. Але-ж, калі войт захоча, дык заўсёды знойдзе згодную з яго прапазіцыяй большасьць прысутных сяброў, каб зачыніць дзьверы паседжаньня, выгнаўшы зацікаўленую мо' нават чым запраўды цікавым у дзейнасьці Ўправы публіку (арт. 31)...

„Годнасьці“ сяброў Рады, войта і лаўнікаў—бязплатны. (арт. 28 і 42).—Гэта—„з засады“, праўду сказаць—зусім незразумелай!..

Але дзеля таго, што — хто-ж „валадаючы польскай мовай у слове і пісьме“, запраўды пойдзе дарма працаваць на карысьць беларусаў, — дык „за спаўненьне ўраду“ гміна *„абавязана плаціць* войту сталае адшкадаваньне“...

Войту—*абавязана*. Што датычыць лаўнікаў, якія не абавязкова павінны „валадаць польскай мовай“.., дык Рада толькі *„можа прызнаць* адшкадаваньне“, і то толькі—„ў асоба заслугоўваючых выпадках“...—(калі напр. яны валадаюць польскай мовай)...

А ўжо для радных, дык, калі ёсьць грошы, можна зьвярнуць кошты падарожы на паседжаньні Рады... (арт. 28 і 43).

Усё гэта можа й зусім слушна, бо-ж зорка ад зоркі рожніцца ў славе“, як гаворыцца ў Эвангеліі... Але „сабака закопана тут“, як кажуць немцы,—у тым, што ўва ўсіх гэтых „справах адшкадаваньня (ці плаціць наагул, а калі плаціць, дык сколькі) *аканчальна вырашае наглядная ўлада*“, гэта значыць ізноў той самы наш добры знаёмы—*п. Староста*, які гэткім чынам ня толькі, як мы ўжо ведаем, „родзіць, хрысьціць і хавае“ ўсіх прадстаўнікоў дэмакратычнага „самаўраду“ ў Польскай Рэспубліцы, але, як мы бачым цяпер, таксама *і корміць і поіць*, як добрая матка-карміліца, іх усіх—ад наятых „платных працаўнікоў“ да бязплатных“ радных, лаўнікаў і самога войта...

Заканапраект якраз і хоча, каб яны ўсе добра зразумелі, што *ня гміна* сама плаціць сваім працаўнікам і выбарным прадстаўнікам грошы за працу, ня гміна плаціць сталую пэнсію, якую, як гэта робіцца ўсюды на сьвеце, сама яна ўстаўляе, але—што гэта *„заместа гміны“*, як кажа, відаць ізноў добра разумеючы „засаду“ ўставадаўца, робіць той самы распараджаючыся ўсімі грашамі і ўсім дабром гміны, як сваімі ўласнымі, п. Староста...

Дзіва, што ён можа заўсёды „прадбачыць аднамыснасьць“, у якой хочаш гміннай справе...

Усе справы, належныя да Гміннай Управы, войт вырашае „самадзельна“.. (арт. 48). Гэта, паводле пана Керніка, азначае—„калегію Ўправы“!

Войт, які зьяўляецца, паводле заканапраекту, „выканаўчым органам“ Гміннай Рады (арт. 17) ня толькі „можа, але і абавязан затрымаць выкананьне пастановаў, калі прызнае іх незаконнымі, або шкоднымі“... і „матывы гэткага свайго рашэньня ён абавязан прадставіць Радзе не пазьней, як праз... 30 дзён“,—калі найчасьцей гэтыя пастановы ўжо страцілі як на часе, таксама і на сэнсе... Але-ж, калі Рада і тады йшчэ стаіць на сваім, дык войт можа пажаліцца на Раду... п. Старосьце (арт. 51),.. А што можа зрабіць з Радай „у парадку наглягу“ п. Староста, пабачым далей...

Але-ж і гэта яшчэ не канец „аднамыснай“ з п. Старостай „самастойнасьці“ самаўраду ў Польскай рэспубліцы...—

Відаць, ужо зусім спэцыяльна для чыста беларускіх гмінаў нашых Крэсаў, паны Солтан з Кернікам выдумалі нешта яшчэ лепшае...—

„Ваяводзкі сэймік можа у ўставадаўчым парадку, устанавіць для ўсіх, або для некаторых толькі гмінаў... пасаду „wojta zawodowego“, які „выбіраецпа (не на 4 гады, як звычайны), але *на 8 гадоў*.

Гэткі больш даўгавечны войт *можа і ня быць сябрам гміны* (беларусам...), але дзеля таго якраз і знаходзіцца пад асобай апекай польскай Уставы аб „мясцовым самаўрадзе“... І зараз пабачым, дзеля чаго. — Гэткаму „прафэсыянальнаму войту“ ня толькі сам пан Староста, коштам гміны, вызначае ўжо *сталую пэнсыю*, як урадоўцу, ня кажучы аб іншых коштах яго ўтрыманьня, але заканапраект забясьпечывае такога асобага войта і усю яго сям'ю, коштам гміны, і *эмэрытурай*, пры гэтым—ня толькі на выпадак „нядзольнасьці яго фізычнай ці ўмысловай, але і на выпадак... *ня выбару яго надалей*“ у той гміне, якая хаця раз яго „выбрала“...

Ясна, што, паводле думкі заканадаўцаў“, гэткі асобны войт павінен стаць „дажывотным войтам“, і за нявыбары яго на новыя 8 гадоў на гміну Уставай накладаецца кантрыбуцыя, *ці штраф* у відзе „эмэрытуры“, разьмер якое акрэсьляецца ізноў тым самым панам Старостай... — І — зусім слушна,—бо, калі войта назваў „заводовым“ ваяводзкі сэймік і прыслаў пан Староста, дык гміне астаецца толькі „выбраць“ яго на ўсё яго жыцьцё аж да сьмерці, забясьпечыўшы яго і яго сям'ю на ўсё жыцьцё, калі ён пасьля „выбараў“ акажацца „фізычна ці ўмыслова нядзольным“...

Вось якія цёплыя пасады прыгатаўляе на беларускіх Крэсах польскі заканадаўца, „прыроджаны гаспадар Польшчы“ — для сваіх найбольш заслужаных ваенных ці цывільных „вэтэранаў“, якіх прыдзецца з караной Польшчы гнаць са службы з прычыны іх „фізычнай ці ўмысловай нядзольнасьці“... „Эмэрытуру“ ім будзе плаціць коштам сваіх дараваных яму Польскай Рэспублікай „самаўрадаў“—беларускі селянін...—Бо-ж ясна, што гэты „прафэсыянальны войт“, якраз і выдуманы для гэтых чыста беларускіх гмінаў, у якіх ня знойдзецца мясцовых палякоў, і прыдзецца „валадаючых польскай мовай“ выпісываць з Пазнані ці з Галілеі, застрахаваўшы іх зразумела ад усялякай рызыкі на выбарах...

Мы ня будзем пералічаць вычэрпываюча ўсе тыя недарэчныя ці агідныя рэчы, якімі перапоўнены, як бачым, гэты плод заканадаўчай думкі польскага „дэмакратызму“, бо прышлося-б амаль ня цалком перадрукаваць гэтыя праекты.

Даволі сказаць, што нават галоўнае права „гміннага парлямэнту“, як і кожнага іншага на сьвеце, якое перадусім становіць істотным зьмест, сэнс і гарантыю запраўднай самастойнасьці самаўраду, гэтак званае *„права скарбу“*, якое кажа, што без пастановы Рады ня можа быць выданы ні адзіны грош, гэтак сама цынічна ў праектах гвалціцца, як і ўсе іншыя...

Кажучы галосна, што „Рада пастанаўляе ў-ва ўсіх справах, зьвязаных з задачамі самаўраду, а перадусім у справах буджэтных, якія не засьцяражаны ўправе“, гэта значыць войту, заканапраект дае права войту зусім ня лічыцца з ніякімі пастановамі Рады (арт. 69 і інш.).

Але, як мы ўжо казалі і бачылі, над усім гмахам „самаўраду“ „чува“ нядрэмнае вока п. Старосты, які зьяўляецца запраўдным начальствам і камандзірам „самаўраду“.

„У парадку дзяржаўнага нагляду“ Староста можа рабіць з гмінай і ўсімі яе бяз усякага вынятку ўстановамі ўсё, што толькі яму прыдзе ў галаву...

Заканапраект дае Старосьце нічым не абмяжаванае права ня толькі сачыць за *законнасьцю дзейнасьці* самаўраду, (што істнуе паўсюль) і „спыняць“ пастановы гмінных уладаў, нязгодныя з істнуючымі ўставамі (арт. 92); але Староста можа неабмяжавана шырока *ўмешывацца і ў чыста гаспадарчую* дзеяльнасьць гміны, крытыкаваць і „ўхіляць“ *мэтнасьць* гэтай дзеяльнасьці, указываць ёй пажаданы для яго, пана Старосты, лепшы на яго смак, напрамак гэтай працы „самаўраду“,—мае права *касаваць* адны пастановы і выдаткі, *загадываць* другія, зацьвярджаць ці адкідываць прыняты Гміннай Радай буджэт і г. д.

„Наглядная ўлада“, гэта ёсьць сам Стараста мае права, паводле праекту, „злажыць“ ці папросту—*выгнаць „са службы“* любога сябра „самаўраду“—выбарнага ці нявыбарнага ўсё роўна...—калі яны,—паслухайце ўважна! — „нарушаюць абавязкі свайго ўраду або сваім павядзеньнем у ўрадзе ці

паза ім робяцца нягоднымі даверыя і пашаны, якіх вымагае іхняя пасада"...

Ці можна пярэчыць, што выбраны ці наняты працаўнік можа наагул страціць даверые і пашану, але пэўна-ж „выбіраўшы" сам усіх прадстаўнікоў „самаўраду" пан Староста будзе гнаць іх не тады, калі яны страцяць *даверые і пашану сялян-выбаршчыкаў* гміны, але як раз наадварот, калі яны страцяць даверые яго, пана Старосты і, можа,—калі трапіцца гэткі выпадак,—пачнуць *заваёўваць пашану сярод насяленьня* гміны, адмовіўшыся выпаўняць, як лёкаі, загады п. Старосты і яго „дэлегатаў"...

Дык вось у тым-жа арт. 97 на гэткі выпадак і ёсьць дадатак аб тым, што гэткіх, страціўшых даверые Старосты прадстаўнікоў самаўрадаў... „*можна на працяг 4 гадоў прызнаць няздольным для заняцьця ўраду ў Управе Гміны*"... (Курсыў наш).

Ня ведаем, ці калі было і ці ёсьць дзе на сьвеце цяпер, каб прадстаўнік „нагляднай улады" меў права бяз суду і сьледства ў адміністрацыйным парадку — *пазбаўляць правоў*, прадугледжаных Дзяржаўнай Канстытуцыяй, правоў выбарных прадстаўнікоў грамадзкага самаўраду, матывуючы гэтае тым, што, паводле *яго апініі*, яны „сваім павядзеньнем сталі нягоднымі даверыя і пашаны"...

Ісьці далей па шляху ўзаконеньня бязпраўя і самаволі хіба ўжо ня можна...

Староста мае права ў любы момант *разагнаць* Гмінную Раду, зруйнаваць увесь „самаўрад", перадаўшы гміну на самаволю назначаннага ім „камісара" (Арт. 90—100)...

Каротка кажучы, увесь заканапраект аб „самаўрадзе" вясковай гміны—адзіны сплашны зьдзек над прынцыпам самаўраду, над народнымі правамі, над гаспадарчай самаарганізацыяй краю.

Зьдзек часам наіўна-дурны, часта—фальшыва-цынічны, заўсёды для абедзьвюх старонаў шкодны... **В.**

Палітычныя падзеі.

ПОЛЬШЧА.

У Варшаве адбыўся III агульна-польскі зьезд дэлегатаў Саюзу Стральцоў-пілсудчыкаў. Палітычнае значэньне зьезду— ў узмацаваньні, калі не перавароту, дык павароту да лявіцова-мілітарыстычнай палітыкі і, першым чынам,—ролі Марш. Пілсудскага ў Польшчы... На гэта ўказывае і агульнае панаўленьне атакаў на Пілсудскага ў правіцовай прэсе. П. п. Сікорскі і Пілсудскі хутка патрапяць скасаваць усю тую працу п. п. Шэптыцкага і Галлера па „ачыстцы" ад пілсудчыкаў польскай арміі, якую правіца ўжо лічыла зусім „сваей"...

Афіцыяльна апраўяргаецца вестка аб адстаўцы мін. унутр. спр. п. Солтана.

З увагі на патрэбу эканоміі зусім скасовываецца міністэрства публічных работаў, якое мела заданьнем апеку над безработнымі.

Украінскі Клюб у Сойме распаўся, бо з яго выйшлі 5 паслоў, якія стварылі асобны „Клюб Украінскіх Сацыял-Дэмакратаў"...

Усе правіцовыя партыі і прэса вельмі абураны на тое, што ў рэзалюцыях канфэрэнцыі „Вызваленя і Людовай Еднасьці" сказана, быццам „сучасны ўрад рожніцца ад папярэдняга (хьена-пястоўскага) толькі тым, што ў склад першага ўваходзяць асабіста чэсныя людзі". Добра было-б, каб абражаныя прыцягнулі лідэраў лявіцы людоўцаў у суд „ за клевяту", калі напраўду чуюць сябе „чыстымі"!!.

У „прасьветнай" ці, вярней, "бэзпрасьветнай" камісіі Польскага Сойму міністар „асьветы" ў прасякнутай цынічнай ігнаранцыяй, фальшамі і зьдзекамі запраўскага эндэка прамове начыста адкінуў усе дамаганьні беларускіх і ўкраінскіх паслоў, аб спыненьні дасюляшняй школьнай палітыкі і нацыянальнага ўціску ўрадам... Ня гледзячы на гэта, большасьць камісіі, складаўшаяся з усіх бяз вынятку польскіх партыяў — процi нацыянальных меншасьцяў прыняла да ведама гэтыя „тлумачэньні" міністра...

Гэтага гістарычнага дня — гэтага зьдзеку 22/II беларускі народ ніколі не забудзе!..

НЯМЕЧЧЫНА.

У Мюнхэне (Баварыя) пачаўся вялікі працэс Людэндорфа і Гітлера, рыхтаваўшых манархічны пераварот у Нямеччыне. Будынак суду акружаны войскам і паліцыяй. Нацыяналісты зьвярнуліся да Гіндэнбурга, каб ён „не дапусьціў працэсу"...

Сярод вугальных работнікаў у Руры рыхтуецца новая забастоўка.

Нямецкі міністар для акупаваных абшараў заявіў, што „незалежніцкі" рух у Надрэніі можна лічыць зусім зьліквідаваным. За ўсю кроў, вылітую ў зьвязку з ім, адказны францускія ўлады. На абшары Рурскім усяго стаіць 140.000 франц. войска. Нямецкі народ ня толькі павінен зносіць гэтую акупацыю, але яшчэ і сам плаціць кошты яе сытага і вясёлага ўтрыманьня.

С. С. Р. Р.

Радавым паслом у Рыме назначаны ня Іорданскі, як пісалі, але Юрэнеў, дагэтуль быўшы прадстаўніком С.С.Р.Р. у Празе. Пасол ужо атрымаў згоду італьянскага ўраду.

У адказ на высылку радавага карэспандэнта з Токіо Радавы ўрад высяліў усіх японскіх карэспандэнтаў з Саюзу Рэспублік, пазбавіў праўнай моцы японскага консула ў Уладзівастоку і адмовіўся перавазіць праз Сыбір японскую почту.

ЛІТВА.

Літоўскі Сойм прыняў рэзалюцыю, выражаючую даверые ўраду ў яго клайпэдзкай палітыцы.

У гэтай рэзалюцыі Сойм, пазываючыся на рожныя міжнародныя дагаворы, сьцьвярджае, што:

1) панаўленьне эканамічных і іншых адносінаў з Польшчай магчыма будзе толькі тады, калі Польшча выпаўніць Сувальскую Ўмову (гэта значыць аддасьць Літве Віленшчыну, як гэта Польшча прыракла зрабіць у 1920 г. ў Сувалках);

2. Клайпэдзкі порт — уласнасьць суверэннай Літвы, і апроч яе, ніхто ім і ў ім распаражацца ня можа і ня будзе;

3. Карыстацца портам могуць толькі тыя дзяржавы, якія знаходзяцца ў нармальных стасунках з Літвою...

АНГЛІЯ.

Парлямэнт пастанавіў прадоўжыць абарону кватарантаў да 1928 году.

На нарадзе паміж карабельнымі работнікамі і працадаўцамі пастаноўлена вярнуцца да працы...

Мак-Дональд мае запрапанаваць канфэрэнцыю, у якой, апрача Англіі і С.С.Р.Р., узялі-б участце ўсе сумежныя з Радав. Рэспубл. эўрапэйскія дзяржавы:— Румынія, Польшча, Літва, Латвія, Эстонія і Фінляндыя... Матывам гэтай канфэрэнцыі зьяўляецца пытаньне аб падзеле паміж усімі суседнімі дзяржавамі дзяржаўнага доўгу царскай Расеі—Англіі; але Англія, кажа газэта Мак-Дональда, „скарыстае з прыпадку, каб давясьці да агульнага палітычнага і эканамічнага паразуменьня паміж усімі гэтымі суседзямі"..,

---

25-га сакавіка ў Лёндыне адчыніцца ангельска-радавая канфэрэнцыя. У зьвязку з тым Мак-Дональд перадаў радаваму паслу Ракоўскаму дамаганьні ангельскіх капіталістаў, якія трэбуюць ад Радавага Саюзу перадусім прызнаньня царскіх даўгоў і адшкадаваньня за ўсе страты ангельскіх грамадзян у Расеі з прычыны рэвалюцыі.

Як ведама, Радавы ўрад дагэтуль адказываў на гэткія дамаганьні ангельскіх буржуазных урадаў рашучай адмовай, высоўваючы са свайго боку дамаганьні адшкадаваньня коштам ангельскага ўраду за ўсе страты, прычынёныя краю дапамогаю з боку Англіі паходам Дэнікіна, Калчака, Врангеля і інш.

Трэба думаць, што такі самы адказ спаткае і ўрад Мак-Дональда...

На паседжаньні Парлямэнту ўрад Мак-Дональда заявіў, што будзе прадаўжаць, нават пасьпяшней, як папярэдні ўрад, выпаўненьні ваенна-марской праграмы будаваньня новых браняносцаў і падводных лодак, а да таго дадасьць яшчэ 800 новых ваенных аэрапляна ў... У адказ на гэта з лавак сваіх-жа сацыялістаў „пацыфістычны" ўрад Мак-Дональда пачуў крыкі — „Ганьба"!..

ЮГАСЛАВІЯ.

З прычыны спадзяванага прызнаньня Югаславіяй С.С.Р.Р. вядомы „белы" ген. Врангель пераносіць свой штаб з Белграду ў Парыж.

Вызваленцы і левыя людоўцы аб польскім урадзе і аб саміх сабе...

Адбылася канфэрэнцыя Галоўнага Камітэту Злучанай Польскай Людовай Партыі („Вызвалене" і „Еднасьці Людовай"), на якой вельмі востра крытыкавалі ўгадовую тактыку соймавага клюбу партыі, асабліва лідэра Вызваленя п. Тугутта.

У рэзкай рэзалюцыі паміж іншым гаворыцца, што сучасны ўрад, апроч усталеньня курсу маркі, не зрабіў і ня робіць нічога для направы немагчымых стасункаў у краі. Заграпічнай палітыкі зусім няма. Надужыцьці адміністрацыі і паліцыі толькі растуць... Сучасны ўрад таксама служыць маючым, але не працоўным, клясам.

Адносіны на Крэсах папсаваліся яшчэ горш...

Гвалты і самаволя паліцыі, нядбальства і прадажнасьць урадоўцаў, адмаўленьне ўсякіх культурных правоў нацыянальным і рэлігійным меншасьцям адпіхваюць ад Польшчы насяленьне, памагаючы камуністычнай і савецкай прапагандзе...

Гэта ўсё — зусім справядліва, але левыя польскія людоўцы найлепш забіваюць самі сябе, прызнаючыся, што яны — „гэты фатальны стан зносяць з бязпрыкладнай цярплівасьцю"!.. і — дамагаючыся ад гэтага самага „панскага" ўраду, каб ён, „калі ня хоча вырашаць пытаньня аб няпольскіх народах на Крэсах, дык прынамсі палепшыў эканамічны стан насяленьня і кантроль над адміністрацыяй"... Толькі ўсяго...

За тое асобная рэзалюцыя дамагаецца павароту да ўлады Пілсудскага, „адзінага чалавека, які ў хвілі небясьпекі патрапіць згуртаваць каля сябе ўсе абаронныя сілы Польшчы"...

Вельмі цікавы і апошні пункт рэзалюцыі, аб тым, што — „павага Сойму зьмяншаецца з дня на дзень" і што „толькі новыя выбары могуць аздаравіць палажэньне"...

ФРАНЦЫЯ.

23/II франц. парлямэнт на цягнуўшымся амаль без перарыву 21 гадзін паседжаньні закончыў абрады над фінансавым станам краю, ухваліўшы вынятковыя паўнамоцтвы ўраду п. Пуанкарэ. Апошні 14 разоў ставіў пры галасаваньні ўставы пытаньне аб даверыі да ўраду... 90 прамоўцаў 179 разоў забіралі голас у спрэчках!..

Цэлы край, а таксама і заграніца горача сачылі за гэтымі абрадамі... П. Пуанкарэ перамог, але гэта бязумоўна—адна з апошніх перамогаў яго ўраду...

Трэба толькі сабе ўцяміць, што перамогшая Францыя, якая яшчэ пасьля вайны і міру аружнай сілай забрала сабе ад Нямеччыны аграмадны і найбагацейшы, можа на ўсім сьвеце абшар Руры, якая трымае пакуль што бязпрэчную гэгэмонію (панаваньне) ў-ва ўсей сярэдняй Эўропе, толькі што апынулася на краю фінансавай катастрофы, таксама, як пабітая, зруйнаваная праз яе Нямеччына, ці зьеўшая сама сябе праз 5 гадоў ад адраджэньня Польшча...

Бо, як ведама, пачаўшы ад студзеня г. г., француская валюта пачала так катастрафічна спадаць, што ўвесь край ахапіў страшэнны перапуд, ад якога зусім недалёка было да бунтаў...

Пакуль што Пуанкарэ ўдалося — шляхам вельмі цяжкіх для ўсяго народу, а перадусім працоўных масаў, ахвяраў, скасаваньнем вельмі патрэбных для краю выдаткаў на цэлы мільярд франкаў і павялічэньнем амаль на 5 мільярдаў падаткаў — затрымаць катастрофу, усталіць курс франка... Але-ж ці ня ясна, што гэтымі фінансавымі мерамі зусім ня спынены тыя палітычныя прычыны, якія, як прызнаець і сам п. Пуанкарэ і ўся француская прэса, галоўным чынам і выклікалі пагрозу катастрофы ў краі—на вяршыне яго перамогі і славы...

Гэтыя прычыны асталіся і будуць дзеяць, як і дагэтуль, толькі ўсё мацней і мацней.

Што датычыць ураду Пуанкарэ, дык зразумела, што той урад, які за два месяцы да выбараў даў народу перажыць гэткую трывогу зруйнаваньня, які, апроч таго, налажыў на яго—ў часе „пабеднага разквіту краю"—новых падаткаў на 5 мільярдаў... гэткі ўрад пойдзе на выбары толькі дзеля таго, каб на іх праваліцца...

П. Пуанкарэ таксама атрымаў „перамогу" ў Сэнаце ў справе новага выбарнага закону, бо таксама і там пагражаў адстаўкай, калі Сэнат ня будзе галасаваць так, як хоча ён — Пуанкарэ... І вось у выніку перамогі ўраду ўся сэнацкая камісія для выбарнай рэформы злажыла свой мандат... Калі ўрад пачынае гэтак камандаваць над парлямэнтам, дык яго дні могуць лічыцца палічанымі...

З Польскага Сойму.

Прамова

пасла Б. Тарашкевіча ў Сойме ў часе дыскусіі над заканапраектамі аб мясцовых самаўрадах.

Высокі Сойм! Бяру голас у справе гэтага закону ўжо пры першым чытаньні не дзеля благіх прычынаў. Справа йдзе не аб лепшае ці горшае сканструкаваньне закону аб самаўрадах, але аб пагвалчэньні канстытуцыі ў той мамэнт, які зьяўляецца найбольш небясьпечным з боку палітычнага для Польскай Дзяржавы.

Паны добра ведаеце той артыкул Канстытуцыі, што ўстрой Рэчыпаспалітай павінен быць абапёрты на шырокіх падставах тэрыторыяльнага самаўраду. Мы разумеем, што гэтыя падставы павінны быць так шырокімі, каб маглі падпіраць будынак, у якім маем патоўпіцца—тэрыторыяльную аўтаномію. Гэтыя падставы польскай Канстытуцыі ўрачыста былі падцьверджаны, або лепш Канстытуцыя была папярэджана праз міжнародныя трактаты, якіх Польшча асабліва ў сучасны мамэнт ніякім спосабам ня можа забыць. Згодна з Вэрсальскім трактатам, Польшча таксама ў рамах самаўраду павінна забясьпечыць інапляменнаму насяленьню вольнае і свабоднае разьвіцьцё ўсялякай адмежнасьці яго расавай, нацыянальнай і мовы. Сучасны закон ставіць выразныя перашкоды гэтаму разьвіцьцю. Разумеем, што калі-б гэты закон прайшоў, дык гэта быў-бы апошні ўдар, які дабіў-бы рэштку нашых палітычных правоў ужо ў самай тэорыі.

Ня буду доўга разводзіць аб міжнародных трактатах. Польская старана гэтай Палаты павінна вырашыць, ці выпаўненьне трактатаў зьяўляецца карысным і палітычна абавязковым. Хачу толькі падчыркнуць адзін мамэнт з большай дакладнасьцю можа, чым гэта рабілі папярэднія прамоўцы, тое, што гэты закон вельмі выразна ломіць Канстытуцыю. У Канстытуцыі выразна сказана, што кожны грамадзянін Польшчы роўны перад законам. Тое-ж самае падчыркнута і ў Вэрсальскім трактаце, дзе сказана, што ўсе маюць карыстацца аднолькавымі палітычнымі і грамадзкімі правамі. Тымчасам гэты закон выразна мае замер, каб пагвалціць іменна грамадзкія правы беларускай і украінскай меншасьцяў. Польскаму-ж насяленьню, г. ё. тым, што ўмеюць чытаць і пісаць папольску і якія служылі ў польскім войску дае дадатковыя галасы. Хачу падкрэсьліць, што гэта знаходзіцца ў супярэчнасьці ня толькі з Канстытуцыяй, але і з глыбокім перакананьнем нашага народу. Беларускае насяленьне, якое ў часе сусьветнай вайны пралівала кроў у абароне тэй палітычнай сыстэмы, дзякуючы перамозе якой Польшча здабыла сваю незалежнасьць; яно разумее, што мае такія самыя правы карыстацца з прывілеяў, паскольку маглі-б быць гэткія слушныя прывілеі з прычыны ўчасьця ў вайне, незалежна ад таго ці гэта было расейскае ці польскае войска. Дзеля гэтага гэты мамэнт трэба цалком адкінуць.

Далей, калі канстытуцыя гарантуе ў самаўрадах

карыстаньне роднай мовай, калі гэтае самае падцьвярджае Вэрсальскі трактат, дык якім чынам можна адпінуць ад самаўрадаў тых людзей, што ня ўмеюць і пісаць папольску. Гэта найбольшае пагвалчаньне прыроджаных правоў і правоў Канстытуцыяй загварантаваных.

А цяпер зьвярну ўвагу паноў на адну рэч, прыпомню вам, што паны пасьля далучэньня Віленшчыны ў законе 7-га красавіка 1921 г. ня ведаю дзеля чаго, хіба, як гэта кажуць, дзеля замыдленьня вачэй, ухвалілі гэткі арт. 8, які кажа: „асобныя ўставы забясьпечаць насяленьню права культурнага, прасьветнага і рэлігійнага разьвіцьця ў яго роднай мове. Калісь Пётра т. зв. Вялікі сказаў: „Всуе законы пісаць, коли их не исполнять“. Я пераконаны, што калі-б большасьць гэтай Палаты мела большае пачуцьцё правапарадку, дык з найбольшым абурэньнем адкінула-б гэты праект ураду і гэткі ўрад ужо ня мог-бы сядзець на гэтых лаўках. Не ўваходзячы ў сутнасьць справы адносна самога закенапраекту, ці ён добры ці дрэнны, ужо толькі дзеля таго, што ён ломіць канстытуцыю, раблю прапазыцыю перайсьці над ім да парадку дня.

З газэт.

Безработныя.

„Robotnik“ малюе нам гэткі абразок з работніцкага жыцьця ў Лодзі, дзе з кожным днём робіцца вастрэй прамысловы крызіс:

> Дзяржаўнае бюро пасрэдніцтва працы... Чарада работнікаў, якія ждуць працы, расьце, доўжыцца і спыняе рух на вуліцы.... Лодзінскія фабрыкі кожын дзень выкідаюць на брук усё больш безработных людзей, абхопленых роспачай....
>
> Гэтыя безработныя—то жывы пратэст проці ўстаноўленага капіталістычнага ладу, то новая міна, падложаная пад гмах старога сьвету, то нарадзіны новае грамады непрымірымых рэвалюцыянераў і таквазаных „бунтароў“!...

І грамада гэтая ўсё большае і большае....

Паміж „сваімі“.

Віленскае „Słowo“ — орган абшарнікаў, якія ў часе выбараў сваімі грашмі дапамагалі эндэкам праходзіць у Сойм і Сэнат, — расчаравалася ў сваіх учорашніх хаўрусьніках у „Хіене“ („Chrześcijańska Jedność Narodowa“). Вось што чытаем у суботнім нумары гэтае газэты:

> Пан Ян Заморскі, правадыр „правіцовага“ людова-нацыянальнага саюзу, які ў часе выбараў не сароміцца выцягіваць у зямяўласьнікаў грошы нястворанымі абяцанкамі, каторых пасьля не выпаўняе,—пан Заморскі, былы старшыня людова-нацыянальнага саюзу ў Сойме,—спэцыялізуецца ў лаянках па адрасу польскае шляхты.
>
> Вось-жа ў тыднёвіку „Myśl Narodowa“ ў перадавой стацьці „Niewolnicze dusze“ п. Заморскі даводзіць, што польская шляхта была заўсёды прыслужлівая, лякайская, уніжоная, асабліва-ж шляхта літоўска-рускіх зямель. Пан Заморскі думае, што шляхта літоўска-рускіх зямель прынесла ў гісторыю зачатак прыслужніцтва і лякайства, ды ня мае ні польскіх ні іншых традыцыяў, апрача традыцыі „лібэрыі“.

Як відаць, „Chrześcijańska Jednaść Narodowa“ дужа падобна да крылоўскіх лебедзя, шчукі і рака... І на гэта гожа зьвярнуць увагу.

А па адрасу нашае „тутэйшае“ шляхты, якая з беларуска-літоўскае абярнулася ў „польскую“, скажам адно: што іменна тое, што яна дзеля розных прывілеяў і асабістае карысьці перарабілася ў „польскую“, найлепш пацьвярджаюць словы п. Заморскага: вырачэньне сваей нацыянальнасьці з карыснымі мэтамі і ўдаваньне чужое—ці-ж гэта не найгоршы від лякайства і духовага хамства?!...

З гэтай тутэйшай шляхтай сталася, як бачым, тое, што вельмі ўдачна высказаў наш народ у аднэй прыказцы: „служы пану верне, дык ён табе.....“

З УСЯЕ БЕЛАРУСІ.

ЗАХОДНЯЯ БЕЛАРУСЬ.

ХРОНІКА.

Паседжаньне Беларускага Нацыянальнага Камітэту ў Вільні. У суботу 23-га лютага ў памешканьні Ц. Б., Шк. Рады (Віленская 12) адбылося пленарнае паседжаньне Беларускага Нацыянальнага Камітэту ў Вільні.

Старшыня Камітэту пасол Ярэміч зрабіў даклад аб унесеных урадам на разгляд Сойму заканапраектах аб мясцовых самаўрадах. Пасьля кароткай дыскусіі, пастаноўлена даручыць прэзыдыуму апрацаваць рэзалюцыю пратэсту проціў замаху на правы беларускага працоўнага народу і выказана пажаданьне, каб Беларускі Пасольскі Клюб распачаў сыстэматычную акцыю, склікаючы зьезды і мітынгі выбаршыкаў, на якіх разьясьняць усю рэакцыйнасьць і шкоднасьць для беларускага народу гэтых заканапраектаў і такую-ж акцыю распачаць у беларускай прэсе.

Віцэ-старшыня гр. А. Луцкевіч зрабіў даклад аб самазваных выступленьнях заграніцай ад імя беларускага народу п. Ладнова. Згодна з тэзісамі дакладчыка, прынята рэзалюцыя, аканчальная рэдакцыя якое даручана прэзыдыуму, якая надрукавана ў гэтым нумары на першай старонцы.

Пасол кс. А. Станкевіч зрабіў даклад аб змаганьні беларускіх паслоў у асьветнай камісіі Польскага Сойму за беларускую школу. З дакладу высьнілася няпрыхільнае, а нават варожае становішча ўсіх польскіх партыяў, а нават Міністра Асьветы да беларускай школьнай справы. Камітэт прыняў даклад да ведама і даручыў прэзыдыуму Камітэта разам з Цэнтральнай Беларускай Школьнай Радай апрацаваць мэморыял аб палажэньні беларускай школы ў Польшчы.

У нядзелю 24-га лютага адбылося паседжаньне прэзыдыуму Нац. Камітэту, на якім пастаноўлена склікаць пленарнае паседжаньне Камітэту не пазьней 9-га сакавіка, аб тэрміне паседжаньня ўсе арганізацыі, будуць паведамлены асобнымі павесткамі.

У Беларускай Драматычнай Майстроўні. У аўторак,, 19 лютага б. г. адбылася чароднае паседжаньне Наглядная Рады Таварыства супольна з Дырэкцыяй, на якім быў заслуханы даклад Дырэктара Майстроўні Мік. Красінскага аб адбыўшайся 17 мінулага лютага лекцыі. Пасля дакладу пачаўся абмен уражаньнямі, прычым шмат увагі было ўдзелена пытаньню аб падтрыманьні парадку ў час лекцыяў і праца, якіе ладзіць і паказвае Майстроўня. Урэшце аднагалосна прызналі, што лекцыя мела моральны і матар'яльны пасьпех, дзеля чаго варта падумаць над павялічэньнем сэрыі лекцыяў.

Што датычыць ужытага на лекцыі спосабу запросінаў, то канстатавана, што гэта значна ачысьціла склад публікі, пазбавіўшы яе ад хуліганскага элементу, які абмераваў ў апошнія часы беларускія вечарыны.

Дзеля гэтага спосаб запросінаў пакінуты і надалей з той толькі розьніцай, што сябры Т-ва (хто прыняты ў склад Т-ва ды заплаціў сяброўскую складку) уваходзяць без усялякіх запросінаў і маюць права рэкамендаваць гасьцей, якія ўваходзяць на лекцыі і апрача Майстроўні па рэкамендацыі сяброў ці па асабістых запросінах Дырэкцыі.

Апроч таго пастаноўлена пакідаць па аднаму дармавому месту для прадстаўнікоў Пэдагогічнае Рады Віленск. Беларуск. Гімназіі і адміністрацыі Дух. Сэмінарыі, каб гімназіяльная ды сэмінарская моладзь знаходзілася-б пад безпасрэднай апекай сваіх узгадавальнікаў.

На тым-жа паседжаньні Наглядная Рада абрала Камісію ў складзе М. Пяткевіча, Р. Астроўскага ды А. Міхалевіча, якой даручыла абрэвізаваньне рахунковасьці Т-ва.

Бягучая праца Драмат. Майстроўні. Увесь гэты час у Майстроўні йдуць рэпэтыцыі дзьвюх рэчаў: „У зімовы вечар“, Ажэшкі, ды „На папасе“, Я. Купалы. Абедзьве рэчы ўжо блізка гатовы, засталася толькі апрацоўка дэталяў. Праца зацягнулася крыху на большы час, чым разьлічалі дзеля таго, што шмат рэпэтыцыяў пайшло на апрацоўку масавых сцэнаў.

Адначасна йдзе самая гарачая праца над дэкорацыямі, якіе вырашана вытрымаць у рэальных тонах. Дырэкцыя спадзяецца паказаць гэту сваю першую сталую працу не пазьней першых датаў сакавіка.

Дырэкцыя Майстроўні заказала вядомаму мастаку Мендзыблоцкаму патрэт Вінцука Дуніна-Марцынкевіча. Патрэт будзе зроблены паясны, зялёнай пастэльлю, у натуральную велічыню.

Згодна з супольнай пастановай Наглядная Рады ды Дырэкцыі, Т-ва запрашаецца для арганізацыі беларускага хору пры Майстроўні артыста Віктар Бэйер, які адначасна запрошаны вучыцелем пяяньня ў Віленск. Белар. Гімназію. Будзем спадзявацца, што можа хаця на гэты раз, мы дачакаемся ў Вільні добрага беларускага хору.

Выкіданьне беларускіх установаў. Беларускаму Навуковаму Таварыству Дэлегат Ураду паслаў „бумагу“, каб яно выбіралася да 27 траўня г. г. з Базыльянскіх муроў, дзе зьмяшчаецца Беларускі Музэй ім. Ів. Луцкевіча

Цікава тое, што, згодна з умовай, зробленай з Эпархіяльнай Радай у тыя часы, калі Базыльянскіх муроў польская ўлада йшчэ не „знацыяналізавала“, Музэй атрымаў права карыстацца ў гэтых мурох бязплатным памяшчэньнем на 5 гадоў, значыць, тэрмін канчаецца толькі цераз два гады. Выкіданьне Музэю Дэлегатам Ураду зьяўляецца бязпраўным.

Вобыск у Беларускай Кнігарні. У чацьвер 21-га гэтага лютага рэфэрэнтам да прасовых спраў Камісара Ураду г. Вільні быў зроблены вобыск у Беларускай Кнігарні (Завальная 7). Знойдзена і канфіскавана 18 нумароў „Беларускага Студэнта“ і адзін нумар „Крывіча“. Трэба зазначыць, што гэтыя часопісі Кнігарняй атрыманы зусім лягальна праз пошту.

Весткі з вёскі.

В. Старое Трысьцяно, Сакольскага пав.

У нашай Шудзялаўскай гміне ёсьць аж васьмёх паліцыянтаў, якія ня маюць чаго рабіць, асабліва калі прышла восень. Сумна так сядзець без работы, асабліва, калі дні былі пагодныя, дык нашы паліцыянты і ўздумалі зрабіць паляваньне. Але дже-ж зрабіць? Лясы павысякалі: вось яны і напалі на нашу вёску і пачалі страляць сабак. Паляваньне было ўдачнае: ні ў аднаго гаспадара не засталося сабакі—усіх перастралялі. Пры гэтым здарыўся яшчэ такі цікавы выпадак. У гаспадара Грыбка быў шчанюк; калі пачалася страляніна ён спудзіўся і стаў уцякаць у поле. Тут яго сустрэла дачка гаспадара і, каб абараніць яго ад паляўнічых-паліцыянтаў, узяла яго на рукі і панясла ў хату. Тады паліцыянт падбег да дзяўчыны, прылажыў стрэльбу да галавы шчанюка і застрэліў на руках у дзяўчыны. Пасьля паляваньня запісалі прозьвішчы гаспадароў, якія мелі сабак і аблажылі іх штрафам па 500.000 марак альбо па 7 дзён арышту..

Селянін **Алесь Грэнчык**.

УСХОДНЯЯ БЕЛАРУСЬ.

Вёска Нізок, Узьдзенскай валасьці.

Хоць рэвалюцыя пабудзіла моладзь нашай вёскі і пазнавата пры параўнананьні з другімі, але, ня гледзячы на гэта, культурная праца шпарка ідзе наперад. Замест мінулых ігрышчаў адбываюцца культурныя вечарыны, да якіх наша моладзь мае надта вялікае імкненьне.

У нас ёсьць і свае аграномы, якія маюць вялікі ўплыў на сялян. Сяляне імкнуцца да палепшаньня сельскай гаспадаркі. Ідуць на вечары, дзе аграномы вядуць гутаркі па сельскай гаспадарцы, і дастаюць падрабязныя тлумачэньні па таму ці іншаму пытаньню.

Апрача гэтага, аграномы тлумачаць сялянам карысьць шматпольля, і сяляне згадзіліся зрабіць гэта ў сваей вёсцы.

Асабліва страшнымі паказаліся сялянам пасёлкі, аб якіх тлумачаць ім аграномы. Большая частка сялян з гэтым не згаджаецца.

Што датычыцца культурна-асьветнага гуртка, дык трэба адзначыць, што толькі дзякуючы дзядзьку Крапіве, які цяпер старшынёю гуртка, праца пашыраецца і вабіць да сябе моладзь. Праца моладзі здавальняючая. Чытаюць газэту „Савецкая Беларусь“, якую падрабязна тлумачыць т. Крапіва. Затым прынята пастанова вучыцца чытаць і пісаць пабеларуску.

Увага!

Адміністрацыя „**Голаса Беларуса**“ даводзіць да ведама, што падпішчыкі, якія прышлюць падпісную плату за **ўвесь год** не пазьней **1-га красавіка** г. г., атрымаюць **бязплатна** дадатак — альманах „**ЗАХОДНЯЯ БЕЛАРУСЬ**“.

Рэдактар-Выдавец **М. Шыла**.

Друкарня Левін і Сын. Вільня. Нямецкая 22.